

№5

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

**ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026**

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymuratov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Teshayev Zavqiddin Jabbor o'g'li – Qarshi davlat universiteti Turizm va marketing kafedrasida dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li – Qarshi davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrasida dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali
23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №R-566966 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №049864

MUNDARIJA			
1.	Meyliyev Obid Raxmatullaevich	Soliqlarning budget daromadlaridagi ahamiyatini oshirish	7
2.	Мирзаева Матлуба Ғайбулла қизи	Тижорат банкларининг капитал базасини мустаҳкамлашнинг методологик ва амалий асосларини такомиллаштириш	14
3.	Жабборов Насриддин Мирзаодилович, Юнусова Шохсанам Муротовна, Бебутова Зулайхо Хамидовна, Сафарова Севара Қахрамон қизи	Тошкент вилояти туристик ҳудудлари имижини модели учун барқарорлик таҳлили	19
4.	Мухамедова Севара Абдуллаевна	Тижорат банкларида кичик бизнес лойиҳаларини кредитлашда банк таваккалчиликларини баҳолаш ва бошқариш тизими	27
5.	Abduqayumov Elyorbek Ulug'bek o'g'li, Yo'ldosheva Oygul Zokir qizi	Janubiy Koreya kinoindustriyasining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va ta'siri	33
6.	Umarova Shahnoza	Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	40
7.	Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	Avtomobilsozlik korxonalarining xarajat samaradorligini ekonometrik modellash	46
8.	Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	O'zbekistonda auditorlik faoliyatini tashkil etishning zaruriyati va uning ahamiyati	57
9.	Kurbanbayev Jurabek Eruvbayevich, Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	Auditorlik tekshiruvlarida tashqi tasdiqlardan foydalanish va ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish	66
10.	Абдурахманов Ўрол Наврўз ўғли	Акциядорлик жамиятлари аудитида таҳлилий амалларни қўллашни такомиллаштириш	71
11.	Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	Yoshlar biznes-loyihalarini moliyalashtirishda kredit va investitsiya resurslarining o'rni	80
12.	Shodiyev Yashnarbek Baxriddin o'g'li	Davlat moliyaviy nazoratini modellar va metodologik yondashuvlarini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	92
13.	Muydinov Baxodirjon Numanovich	Korxonalarda ichki auditni tashkil etish va takomillashtirish	101
14.	Mirzanov Zakir Maratovich	Paxta yetishtirish va qayta ishlash klasterlarida resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va iqtisodiy yo'qotishlarni kamaytirish	111
15.	Тожибоева Дилором	XXI ахборотлар асри – қарор қабул қилиш жараёнининг мураккаблашуви асри	116
16.	Нурхонов Комижон Товкараевич	Яшил иқтисодиётга ўтиш йўллари ва устуворликлари	124
17.	Saydullayev Nodirbek Narzullayevich	Inflyatsion targetlash sharoitida markaziy bank valyuta intervensiyalari strategiyasini takomillashtirish mexanizmlari	132
18.	Хусаинов Равшан Рахимович	Сравнительный анализ налоговых систем зарубежных стран и трансформация их для Узбекистана	143
19.	Maxkamova Nazokat Umarali qizi	O'zbekiston iqtisodiyotida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning o'rni	150
20.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo'l transporti korxonalarining ekologik-iqtisodiy samaradorligini oshirishning innovatsion mexanizmlari	156
21.	Kuliboyev Azamat Shonazarovich	Davlat tibbiyot tashkilotlarida buxgalteriya hisobi: nazariya, amaliyot va uslubiyot	165
22.	Jaxbarov Jamshidbek Tilavoldi o'g'li	Raqamli texnologiyalar asosida budget tashkilotlarida davlat moliyaviy nazoratini takomillashtirish: Farg'ona viloyati misolida	179
23.	Xasanova Shaxzoda Sarvarq qizi	Avtomatlashtirish davrida ayollarning mehnat bozoridagi transformatsiyasi: global tendensiyalar va O'zbekistonning 2030-yilgacha imkoniyatlari	188
24.	Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	Бюджет ташкилотларида узок муддатли активлар билан боғлиқ молиялаштириш манбалари	194
25.	Худойкулова Дилора Дилмуродовна	Обеспечение надежности аудиторских доказательств при аудите долгосрочных активов	200
26.	To'xtayev Umidjon Shuhrat o'g'li	Xususiy tibbiy xizmatlar raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	209

27.	Djumaniyazov Shavkat Raximovich	Yangi O‘zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	216
28.	Siroj Zarina Rustambekovna	O‘zbekistonda demografik jarayonlarni statistik prognozlash va monitoring tizimini takomillashtirish	223
29.	To‘laev Safarmurod Boymuhammad o‘g‘li	Korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishning xorijiy tajribasi	229
30.	Эрдонаев Аликул Халимович	Банк технологиялари ва масофавий банк хизматларининг турларидан фойдаланиш амалиёти	236
31.	Муродов Бобиржон Ҳаётжон ўғли	Иқтисодиётда яширин меҳнат ресурслари айланмаси: иш берувчиларни масъулияти ва норасмий бандликни бартараф этишнинг тизимли ечимлари	247
32.	Abdullayeva Shaxnoza Erkinovna	Aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini moliyalashtirish samaradorligini baholash metodologiyasini takomillashtirish	253
33.	Саттаров Тулкин Абдихалилович	Қишлоқ хўжалиги корхоналарини молиявий барқарорлигини баҳолаш моделлари	261
34.	Sanayev Javohir Shavkat o‘g‘li	Tijorat banklarida mijozning tranzaksion faolligiga asoslangan adaptiv tariflash mexanizmini takomillashtirish	271
35.	Хасанов Сабирджан Садикович, Раимова Мадинабону Сабирджан кизи	Оценка экономической необходимости строительства ветроэнергетических установок в Узбекистане	278
36.	Karimov Shohruh Ahmadullo o‘g‘li	O‘zbekistonda buxgalteriya xizmatlari bozorining institutsional tuzilmasi: auditorlik va soliq maslahatchilari tashkilotlari reestrlari tahlili	286
37.	Karimqulov Jasur Imomboevich, Xojanov Baxadir Omirbayevich	Bank infratuzilmasi transformatsiyasi samaradorligini integral baholash metodikasini takomillashtirish	292
38.	Kasimova Zilolaxon Botir qizi	O‘zbekiston bank tizimining miqdoriy kengayishi va moliyaviy barqarorlik normativlariga rioya etish darajasi: 2017–2025 yillar tahlili	301
39.	Олимова Қизлархон Тўра кизи	Тижорат банкларида муаммоли кредитларни эрта аниқлаш ва мониторинг тизимида мавжуд муаммоларнинг тизимли ечими	308
40.	Xolmurotov Fozil Saribayevich	Hududiy eksportning qo‘shilgan qiymati va diversifikatsiya darajasini o‘lchash: Xorazm viloyatida export quality index tahlili	314
41.	Jumaniyazov Iskandar Baxodirovich	To‘qimachilik sanoati korxonalarida xarajatlar hisobini tashkil etish, tannarxni kalkulyatsiya qilish va tahlil etish bo‘yicha xorijiy tajriba	327
42.	Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini prognozlashning ekonometrik asoslari	333
43.	Kabilova Zebo Babakulovna	Mintaqa iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda mehnat resurslaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari	341
44.	O‘lmasxo‘jayev Zoirxo‘ja Abbos o‘g‘li	Ta’lim muassasalarida sun’iy intellekt asosidagi adaptiv modellarning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini baholash	353
45.	Jomolov Muzaffar Mirzoxitovich	Hududlarda investitsiyalar samaradorligini qisqa panel ma’lumotlari asosida o‘rta muddatga prognozlash: Toshkent viloyati misolida	358
46.	Akhmedova Shokhistakhon	Ways to improve sustainable financing mechanisms in Uzbekistan: capital needs, pilot instruments and scenario-based projections to 2030	368
47.	Xushvaqov Islombek Muxammadi o‘g‘li	Moliya bozorida qarz instrumentlari orqali savdolarni moliyalashtirish	381
48.	Qudratova Shaxnoza Shuxrat qizi	Yashash va umumiy ovqatlanish xizmatlari samaradorligini statistik baholash usullari va mezonlari	388
49.	Ziyodullayev Dilshod Sherzodovich, Sharapova Mashxura Azadovna	O‘zbekistonda monetar va fiskal siyosatning inflyatsiya va iqtisodiy o‘sishga ta’siri	399
50.	Гозиев Рзоиддин Чулпон угли, Ким Дмитрий Игнатьевич	Перестройка кадровой стратегии ритейла в эпоху цифровых технологий	406
51.	Qodirov Humoyun Tolibjon o‘g‘li	To‘qimachilik korxonalarining eksport salohiyatini boshqarishda eksportni diversifikatsiya qilish strategiyasi	413
52.	Abdujabarova Mahmura Toshmuxamadovna	Korxona moliyaviy holatining tizimli tahlili	419
53.	Olimova Maftuna Komil qizi	Raqamli iqtisodiyot sharoitida kadrlar bozori talab va taklifi nomutanosibligini statistik baholash	429

54.	Маматова Рўзимурод кизи	Эленур	Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини кредитлаш механизмини такомиллаштиришнинг илмий-услубий асослари	441
55.	Xodjaniyazov Yuldashevich	Shohruh	Hududiy farovonlik indeksini prognozlash: Holt modeli va qiyosiy ekonometrik baholash	450
56.	Maxmasaidova Ubaydulla qizi	Muslima	Ko'p o'zgaruvchili regressiya modeli asosida iqtisodiy ko'rsatkichlarning o'zaro bog'liqligini excel dasturi yordamida tahlil qilish	458
57.	Юсупов А.Т.		Илмий-технологик ва иқтисодий хавфсизлик тизимида олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлиги (методологик, услубий ва амалий жиҳатлари)	470
58.	Shirinov Abdualilovich	Uchqun	Ichki segmentar hisobotning tarkibi, ko'rsatkichlari va shakllarini takomillashtirish	481
59.	Шахабутдинова Зиятходжаевна	Муаттар	Институционально-регуляторные условия формирования цифровой модели оценки кредитоспособности заемщиков	489
60.	Kilichev Akramovich	Alisher	Mavsumiy mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar moliyaviy barqarorligini integral baholashning ikki blokli modeli (Entropiya vaznlari asosida)	496
61.	Fayazov Xasan Jaxongir ugli		Behavioral and psychological factors in ai use among 15-year-old students: learning and academic performance	504
62.	Urazbayeva Konisbayevna	Ilmira	Moliyaviy kontrolling tizimida mavjud muammolar va ularning aksiyadorlik jamiyati moliyaviy samaradorligiga ta'siri	511
63.	Ollokulova Mansurovna	Feruza	Milliy iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	518
64.	Isamitdinova Rahimjanovna	Ra'no	Investitsiya loyihalari qiymati va muddati monitoringini o'zlashtirilgan qiymat usuli asosida takomillashtirish	525
65.	Alijonov Jamshid o'g'li	Alijon	Qurilish korxonalarining investitsion salohiyatini kompleks baholash metodologiyasini takomillashtirish	533

**MILLIY IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DAVLAT-
XUSUSIY SHERIKLIK MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR
YO‘NALISHLARI**

Ollokulova Feruza Mansurovna

doktorant

Termiz davlat universiteti

E-mail: ollokulovaf@tersu.uz

ORCID: 0009-0001-4427-1879

Annotatsiya. Maqolada milliy iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirishning nazariy-uslubiy asoslari, institutsional mexanizmi hamda investitsion faollikni oshirishdagi ustuvor yo‘nalishlari tadqiq etilgan. Energetika, transport, kommunal xizmatlar va ijtimoiy infratuzilma tarmoqlarida xalqaro moliya institutlari mablag‘lari, xususiy investitsiyalar hamda davlat kafolatlarini uyg‘unlashtirishga asoslangan ko‘p manbali moliyalashtirish mexanizmining iqtisodiy-ijtimoiy afzalliklari bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: davlat-xususiy sheriklik, milliy iqtisodiyot transformatsiyasi, investitsion faollik, infratuzilmaviy loyihalar, raqamli boshqaruv, fiskal tavakkalchilik, tender mexanizmi, dasturiy yondashuv.

**ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО
ПАРТНЁРСТВА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ
ЭКОНОМИКИ**

Оллокулова Феруза Мансуровна

докторант

Термезский государственный университет

E-mail: ollokulovaf@tersu.uz

ORCID: 0009-0001-4427-1879

Аннотация. В статье исследованы теоретико-методологические основы, институциональные механизмы и приоритетные направления развития государственно-частного партнёрства в условиях трансформации национальной экономики и повышения инвестиционной активности. Раскрыты экономические и социальные преимущества механизма многоканального финансирования, основанного на сочетании средств международных финансовых институтов, частных инвестиций и государственных гарантий при реализации проектов в сферах энергетики, транспорта, коммунального хозяйства и социальной инфраструктуры.

Ключевые слова: государственно-частное партнёрство, трансформация национальной экономики, инвестиционная активность, инфраструктурные проекты, цифровое управление, фискальные риски, тендерный механизм, программный подход.

**PRIORITY DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE
PARTNERSHIP RELATIONS IN THE CONTEXT OF NATIONAL ECONOMIC
TRANSFORMATION**

Ollokulova Feruza Mansurovna

doctoral student

Termez State University

E-mail: ollokulovaf@tersu.uz

ORCID: 0009-0001-4427-1879

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations,

institutional mechanisms, and priority directions for the development of public-private partnership relations in the context of national economic transformation and increasing investment activity. It highlights the economic and social advantages of a multi-source financing mechanism that integrates resources from international financial institutions, private investments, and government guarantees in the implementation of projects in the energy, transport, utilities, and social infrastructure sectors.

Keywords: *public-private partnership, national economic transformation, investment activity, infrastructure projects, digital governance, fiscal risks, tender mechanism, program-based approach.*

Kirish

Milliy iqtisodiyotni transformatsiyasi nafaqat mulkchilik munosabatlarini o'zgartirish, balki investitsiya resurslarini taqsimlash, davlat xizmatlarini ko'rsatish, iqtisodiy risklarni boshqarish va infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishni takomillashtirishni taqozo etadi. Bunday sharoitda DXSh davlatning strategik maqsadlari bilan xususiy sektorning moliyaviy, texnologik va boshqaruv imkoniyatlarini o'zaro muvofiqlashtiruvchi institutsional mexanizm sifatida alohida ahamiyatga deb o'ylaymiz.

O'zbekiston iqtisodiyotida so'nggi yillarda energetika, transport, kommunal xizmatlar, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqa ijtimoiy infratuzilma tarmoqlariga xususiy investitsiyalarni jalb etish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur jarayonlarda davlat-xususiy sheriklik loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, xususiy investorlar uchun qulay institutsional sharoitlarni shakllantirish va davlat budjetiga tushadigan uzoq muddatli moliyaviy majburiyatlarni samarali boshqarish muhim ahamiyatga ega. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-avgustdagi PQ-308-son qarori[1]da 2024-2030-yillarda davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlarida investitsiya loyihalarini amalga oshirish, institutsional salohiyatni mustahkamlash va xususiy kapital ishtirokini kengaytirish bilan bog'liq vazifalar belgilangan. Shuningdek, 2025-yil 30-yanvardagi PF-16-son Farmoni[2] bilan tasdiqlangan davlat dasturida investitsion faollikni rag'batlantirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va infratuzilmaviy loyihalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Biroq davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirish jarayonida ayrim tizimli kamchiliklar saqlanib qolayotganligini ham alohida qayd etish kerak. Xususan, investitsiya loyihalarini ustuvorlik darajasiga ko'ra tanlash mezonlarining yetarlicha integratsiyalashmaganligi, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash zarurati, tender jarayonlarining samaradorligini oshirish, loyihalarni raqamli boshqarish va fiskal tavakkalchiliklarni baholash mexanizmlarini yanada takomillashtirish talab etiladi. Albatta bu kabi mulohazalar, davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini kompleks tadqiq etish, investitsiya loyihalarini shakllantirish, moliyalashtirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirishni taqozo etmoqda.

Adabiyotlar sharhi

Mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlarda DXSh davlatning moliyaviy imkoniyatlarini xususiy sektorning investitsion salohiyati bilan uyg'unlashtirish, infratuzilma xizmatlari sifatini oshirish va davlat xarajatlarining uzoq muddatli samaradorligini ta'minlash vositasi sifatida baholanadi.

J.Delmonning tadqiqotlarida infratuzilmaviy loyihalarining shartnomaviy asoslari, xususiy kapital ishtiroki va risklarni taqsimlash mexanizmiga alohida e'tibor qaratilgan [3]. Muallifning yondashuvida DXSh loyihalarining samaradorligi moliyalashtirish manbalarini shakllantirish bilan cheklanmasdan, balki davlat va xususiy sherik majburiyatlarini aniq belgilash, loyiha risklarini boshqarish hamda uzoq muddatli shartnomaviy munosabatlarning barqarorligi bilan ham bog'liq. Bizningcha, mazkur yondashuvni milliy iqtisodiyot sharoitida rivojlantirish uchun DXSh loyihalarini tanlashda hududlarning infratuzilmaviy ehtiyojlari, investitsiya hajmi va iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlarini yagona baholash tizimiga birlashtirish maqsadga muvofiq.

S.Hakim va B.Meehan tomonidan avtomobil yo'llari sohasida davlat-xususiy sheriklik samaradorligini baholash masalalari tadqiq etilgan [4]. Mazkur yo'nalishdagi ilmiy yondashuvlar infratuzilma loyihalarini amalga oshirishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi majburiyatlar, xizmat ko'rsatish natijalari hamda iqtisodiy samaradorlik mezonlarini o'zaro bog'liq holda o'rganish zaruratini ko'rsatadi. Bizningcha, transport va boshqa infratuzilmaviy tarmoqlarda DXSh loyihalarini amalga oshirishda budget samaradorligi va investitsiya qaytimi ko'rsatkichlarini kompleks qo'llash orqali loyiha tanlash qarorlarining iqtisodiy asoslanganligini oshirish mumkin.

Y.Zhang tomonidan yashil moliyalashtirish, yashil obligatsiyalar, davlat-xususiy sheriklik va texnologik innovatsiyalarning uglerod neytralligi hamda barqaror rivojlanishdagi o'rni o'rganilgan [5]. Ushbu tadqiqot yo'nalishi DXSh mexanizmini ekologik barqarorlik va investitsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liq holda baholash imkonini beradi. Bizningcha, O'zbekiston sharoitida DXSh loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholash bilan bir qatorda ularning ekologik va ijtimoiy samaradorligini ham hisobga olish, xususan, xalqaro baholash platformalaridan foydalanish orqali investitsiya portfelining barqaror rivojlanish maqsadlariga muvofiqligini oshirish zarur. R.Roy tomonidan NASAning Space Shuttle dasturi misolida davlat va xususiy sektor hamkorligi doirasida bilimlar hamda texnologiyalarni rivojlantirishni boshqarish masalalari tadqiq qilingan [6]. Mazkur tadqiqot davlat va xususiy sektor hamkorligining an'anaviy infratuzilma bilan cheklanmasdan, innovatsion faoliyat, texnologik salohiyat va murakkab loyihalarni boshqarish jarayonlarida ham ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Bizningcha, bunday yondashuvni milliy iqtisodiyotga moslashtirish DXSh loyihalarini boshqarishda raqamli texnologiyalar, elektron axborot almashinuvi va integratsiyalashgan monitoring mexanizmini rivojlantirishni talab etadi.

Muallif davlat-xususiy sheriklikni davlat va xususiy sektor o'rtasidagi uzoq muddatli institutsional hamkorlik shakli sifatida baholab, uning asosiy afzalligi investitsion resurslarni safarbar etish, infratuzilmaviy loyihalarni samarali moliyalashtirish hamda risk va javobgarlikni tomonlar o'rtasida oqilona taqsimlashdan iborat ekanligini asoslaydi. Muallifning ta'kidlashicha, DXShning muvaffaqiyati huquqiy-me'yoriy bazaning barqarorligi, mulkiy munosabatlarning aniqligi, shaffof shartnomaviy mexanizmlar va davlat tomonidan qulay institutsional muhit yaratilishiga bevosita bog'liq [7]. Muallifning ta'kidlashicha, davlat va xususiy sektor manfaatlari muvozanatini ta'minlash, shaffof shartnomaviy munosabatlarni shakllantirish hamda qulay huquqiy muhit yaratish xususiy investitsiyalarni jalb etish va infratuzilmaviy loyihalar samaradorligini oshirishning asosiy shartlaridan biridir [8]. Mualliflarning ta'kidlashicha, DXShning muvaffaqiyati qonuniylik, samaradorlik, jamoat manfaatlari ustuvorligi, axborot shaffofligi va tomonlar javobgarligi tamoyillariga asoslanadi. Shuningdek, huquqiy, makroiqtisodiy, boshqaruv va kadrlar bilan bog'liq muammolarni bartaraf etish hamda tashkiliy-huquqiy mexanizmlarni muntazam takomillashtirish davlat-xususiy sheriklikni barqaror rivojlantirishning muhim sharti ekanligi ilmiy jihatdan asoslangan [9].

Mualliflarning ta'kidlashicha, DXSh loyihalarining muvaffaqiyati shaffof tanlov mexanizmini joriy etish, risklarni davlat va xususiy sherik o'rtasida oqilona taqsimlash, zamonaviy moliyalashtirish instrumentlaridan foydalanish hamda loyiha monitoringini takomillashtirishga bevosita bog'liq. Shuningdek, huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish, investorlar uchun barqaror institutsional muhit yaratish va xalqaro tajribani milliy amaliyotga moslashtirish xususiy investitsiyalarni keng jalb etish hamda DXSh loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirishning muhim sharti ekanligi asoslangan [10]. Muallif davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etilgan tarmoqlar faoliyatini ilg'or xorijiy tajribalar misolida tahlil qilib, DXSh mexanizmining samaradorligi barqaror huquqiy muhit, risklarni oqilona taqsimlash, mustaqil monitoring tizimi hamda xususiy sektor ishtirokini rag'batlantirish darajasiga bevosita bog'liqligini asoslaydi. Muallif Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya va Turkiya tajribalarini O'zbekiston amaliyoti bilan qiyoslab, institutsional islohotlarni rivojlantirish, monitoring mexanizmini takomillashtirish va investorlar uchun qulay shart-sharoit yaratish DXSh loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirishning muhim omili ekanligini ta'kidlaydi [11].

Yuqoridagi ilmiy tadqiqotlar tahlili ko'rsatishicha, davlat-xususiy sheriklik munosabatlarining samaradorligi investitsiya resurslarini samarali taqsimlash, institutsional barqarorlik va risklarni boshqarishga bog'liqdir. Bizningcha, milliy iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida DXSh loyihalarini hududiy ehtiyojlar va iqtisodiy samaradorlik asosida tasniflash, ko'p manbali moliyalashtirish mexanizmini rivojlantirish, tender jarayonlari shaffofligini ta'minlash hamda raqamli boshqaruv tizimini joriy etish maqsadga muvofiq. Shuningdek, loyihalarning investitsiya qaytimi, budjet samaradorligi va fiskal tavakkalchiliklarini kompleks baholash hamda dasturiy yondashuv asosida institutsional muvofiqlashtirish xususiy kapital ishtirokini kengaytirish, infratuzilmaviy rivojlanishni jadallashtirish va investitsion faollikni oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

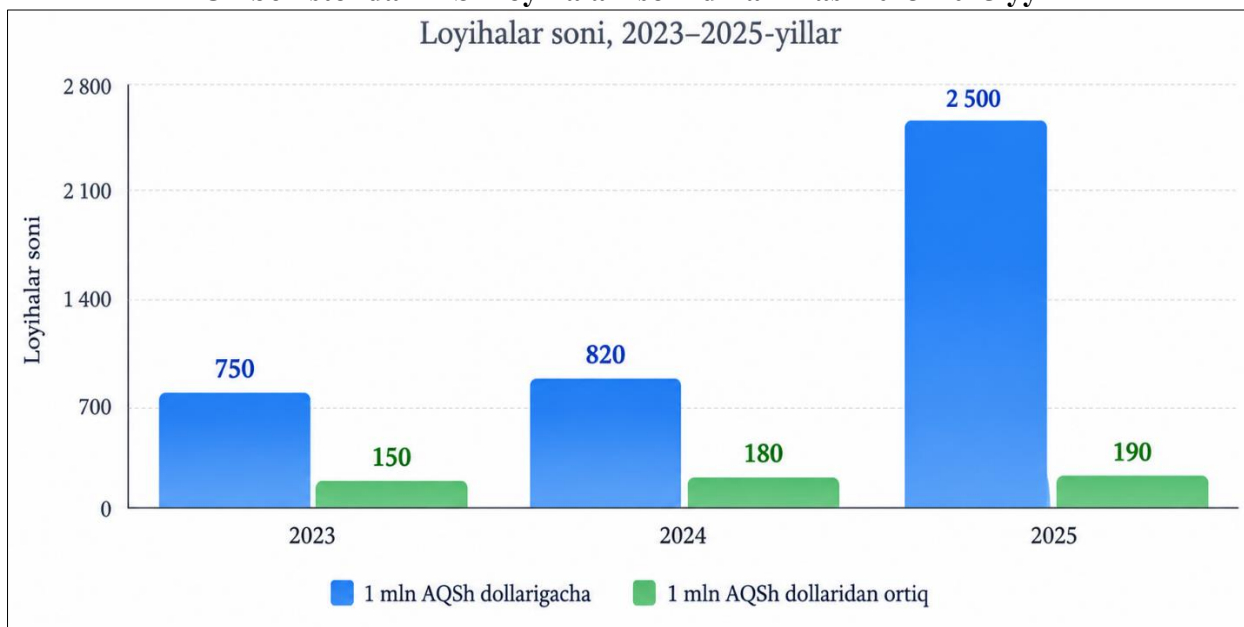
DXSh loyihalarining 2023-2025-yillardagi rivojlanish dinamikasi, investitsiya hajmi va tarmoqlar kesimidagi tarkibiy o'zgarishlari statistik tahlil asosida baholandi. Davlat-xususiy sheriklikning institutsional rivojlanish omillarini aniqlashda PESTLE va SWOT tahlili, uzoq muddatli istiqbollarni baholashda ssenariy tahlili hamda Delphi ekspert baholash usullariga asoslangan yondashuvlardan foydalanildi.

Tahlil va natijalar

2023-yil yakuniga ko'ra, mamlakatimizda davlat-xususiy sheriklik (DXSh) tamoyillari asosida jami 978 ta loyiha doirasida bitimlar imzolangan bo'lsa, 2024-yil yakuniga kelib ularning soni 1 134 tani hamda umumiy qiymati 365,1 trln so'mni tashkil etgan. 2025-yil 31-dekabr holatiga ko'ra esa DXSh loyihalar soni 2 792 taga yetib, 2024-yilga nisbatan 2,46 barobarga oshgan. Jumladan, qiymati 1 mln AQSh dollarigacha bo'lgan loyihalar soni 891 tadan 2 542 taga, qiymati 1 mln AQSh dollaridan ortiq loyihalar esa 243 tadan 250 taga yetgan. 2025-yil yakunida DXSh loyihalar portfelinin umumiy qiymati 29,2 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan (1-rasm).

1-rasm.

O'zbekistonda DXSh loyihalar soni dinamikasi 2023-2025 yy*

*<https://www.imv.uz/newsletter/boshqalar> - ma'lumotlari asosida tayyorlandi

DXSh loyihalarining tarmoqlar kesimidagi tahlili 2024-yilda umumiy qiymati 365,1 trln so'm bo'lgan loyiha portfelinin 93,1 foizi energetika (339,8 trln so'm), 4,6 foizi kommunal xizmatlar (16,9 trln so'm) hissasiga to'g'ri kelganini, qolgan tarmoqlarning har biri esa 1 foizdan kam ulushga ega bo'lganini ko'rsatadi. 2025-yil yakunida ham energetika sohasi DXSh investitsiyalarini jalb etishning yetakchi yo'nalishi bo'lib qolgan. Xususan, energetika tarmog'ida

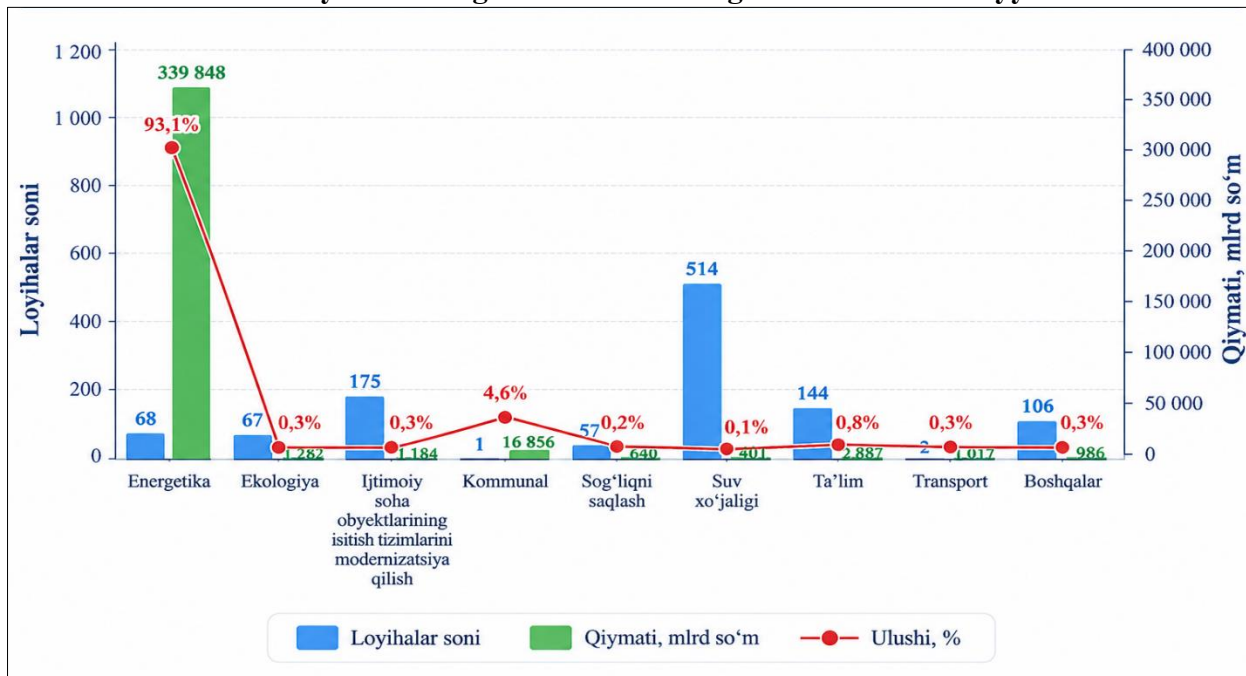

61 ta loyihaning umumiy qiymati 26,7 mlrd AQSh dollarini tashkil etib, jami DXSh portfeli qiymatining qariyb 91,4 foiziga teng bo'lgan. Shu bilan birga, suv xo'jaligi sohasidagi loyihalar soni 1 855 taga yetib, umumiy loyihalarning 66,4 foizini tashkil etgan (2-rasm).

2-rasm.

DXSh loyihalarining sohalar kesimidagi tahlili 2023-2025 yy.*

*<https://www.imv.uz/newsletter/boshqalar> - ma'lumotlari asosida tayyorlandi

Mazkur holat DXSh loyihalarini shakllantirishda ularning miqdoriy ko'rsatkichlari bilan cheklanmasdan, hududiy infratuzilmaviy ehtiyojlar, iqtisodiy samaradorlik, moliyaviy barqarorlik va investitsion natijadorlik mezonlarini kompleks baholash zaruratini yanada oshirmoqda.

Fikrimizcha, davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirishda investitsiya loyihalarini ustuvorlik darajasiga ko'ra tanlash mexanizmini takomillashtirish alohida ahamiyatga ega. Bunda investitsiya hajmi, hududlarning infratuzilmaviy ehtiyojlari, loyihalarning iqtisodiy samaradorligi hamda xususiy investorlarning moliyaviy imkoniyatlarini o'zaro bog'liq ko'rsatkichlar sifatida baholash maqsadga muvofiq. Mazkur yondashuv asosida loyihalarni shakllantirishning dastlabki bosqichida hududiy infratuzilma taqchilligi va investitsiya ehtiyojlari aniqlanadi, keyingi bosqichda esa loyihalarning moliyaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlari hamda xususiy investorlarning kapital jalb qilish imkoniyatlari baholanadi. Natijada davlat-xususiy sheriklik loyihalarini iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati, moliyaviy ta'minlanganligi hamda amalga oshirish imkoniyatlariga ko'ra ustuvorlashtirishning ilmiy-uslubiy asoslari takomillashtiriladi.

Shuningdek, DXSh loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirishda moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash va investitsion risklarni tomonlar o'rtasida oqilona taqsimlash muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, energetika, transport, kommunal xizmatlar va ijtimoiy infratuzilma tarmoqlarida amalga oshiriladigan yirik loyihalarning kapital sig'imi yuqori ekanligi ularni faqat davlat budjeti yoki alohida xususiy investor mablag'lari hisobidan moliyalashtirish imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro moliya institutlari mablag'lari, xususiy investitsiyalar va davlat kafolatlarini o'zaro muvofiqlashtirishga asoslangan ko'p manbali moliyalashtirish mexanizmini rivojlantirish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz. Mazkur mexanizm xalqaro moliya institutlarining uzoq muddatli kredit resurslari va texnik ko'magidan foydalanish, xususiy kapital ishtirokini kengaytirish hamda davlatning kafolat va qo'llab-quvvatlash instrumentlarini aniq shartnomaviy majburiyatlar asosida qo'llash imkonini beradi.

Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirishning navbatdagi ustuvor yo'nalishi investitsiya loyihalarini boshqarish jarayonlarini raqamlashtirish va institutsional muvofiqlashtirish mexanizmini takomillashtirish bilan bog'liqdir. DXSh loyihalarining tashabbus

bosqichidan tender jarayonlari, bitimlarni tuzish, moliyalashtirish, monitoring va yakuniy hisobotlarni shakllantirishgacha bo‘lgan jarayonlarni yagona elektron platformada birlashtirish investitsion faoliyatning shaffofligi va boshqaruv samaradorligini oshirish imkonini beradi. Bunda loyiha hujjatlarini elektron shaklda yuritish, DXSh loyihalarining yagona reyestrini shakllantirish, vazirlik va idoralarning axborot tizimlarini integratsiyalash hamda davlatning to‘g‘ridan-to‘g‘ri va shartli majburiyatlarini elektron hisobga olish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur raqamli boshqaruv mexanizmining joriy etilishi davlat organlari va xususiy investorlar o‘rtasida axborot almashinuvini tezlashtirish, ma‘muriy jarayonlarni soddalashtirish, loyihalar ijrosi ustidan doimiy monitoringni tashkil etish hamda investitsiya qarorlarini qabul qilishda axborotning ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirishda, loyihalarining iqtisodiy va fiskal jihatdan kompleks baholash metodikasini takomillashtirish alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Bunda loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholashda xalqaro amaliyot tajribalarida keng foydalaniladigan Value for Money (VfM) ya‘ni budjet samaradorligi, investitsiya qaytimi hamda fiskal tavakkalchilik ko‘rsatkichlarini o‘zaro bog‘liq holda qo‘llash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Mazkur yondashuv DXSh asosida amalga oshiriladigan investitsiya loyihalarining an‘anaviy davlat moliyalashtirish mexanizmiga nisbatan iqtisodiy afzalliklarini aniqlash, davlat budjetining uzoq muddatli majburiyatlarini baholash va xususiy kapitalning kutilayotgan daromadlilikini hisobga olish imkonini beradi. Shuningdek, qiymati 10 mln AQSh dollaridan yuqori bo‘lgan DXSh loyihalarini SOURCE xalqaro platformasi orqali baholash, ularning yashil komponentlari va Barqaror rivojlanish maqsadlariga (SDGs) muvofiqligini aniqlash ekologik va ijtimoiy mezonlarni investitsiya qarorlariga integratsiya qilish muhim ahamiyatga ega. Natijada moliyaviy jihatdan barqaror, iqtisodiy samarali hamda ekologik va ijtimoiy talablarni hisobga oluvchi investitsiya loyihalarini portfelini shakllantirish imkoniyatlari kengayadi.

Yuqoridagi ilmiy yondashuvlarning o‘zaro uzviyligini ta‘minlashda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini uzoq muddatli dasturiy boshqaruv asosida amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish muhim hisoblanadi. Xususan, 2024–2030-yillarda DXSh loyihalarini dasturiy yondashuv asosida shakllantirish, salohiyatli investorlar bilan loyihalarining rentabellik darajasi, amalga oshirish muddatlari va moliyalashtirish mexanizmini oldindan muvofiqlashtirish investitsiya jarayonlarining izchilligini ta‘minlashga xizmat qiladi. Mazkur yondashuvni institutsional jihatdan qo‘llab-quvvatlashda Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi “Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini markazi” loyiha ofisining muvofiqlashtiruvchi funksiyalarini rivojlantirish, investitsiya dasturlarining amalga oshirilishini monitoring qilish va loyihalarni tayyorlash jarayonlariga uslubiy ko‘maklashish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, DXSh loyihalarida mahalliy kontent ulushini oshirish, mahalliy korxonalarning ishtirokini rag‘batlantirish va loyihalarni milliy valyutada moliyalashtirish bo‘yicha institutsional salohiyatni rivojlantirish investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish hamda valyuta tavakkalchiliklarini kamaytirishga xizmat qilishi mumkin.

Umuman olganda, amalga oshirilgan tadqiqotlar davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari o‘zaro mustaqil mexanizmlar emas, balki yagona investitsion-institutsional tizimning tarkibiy elementlari ekanligini ko‘rsatmoqda. Bunda loyihalarni kompleks mezonlar asosida ustuvorlashtirish investitsiya resurslarini samarali taqsimlashga, ko‘p manbali moliyalashtirish ularning moliyaviy ta‘minotini mustahkamlashga, raqamli boshqaruv va raqobatbardosh tender mexanizmlari investitsiya jarayonlarining shaffofligini oshirishga, kompleks samaradorlik baholash investitsiya qarorlarining iqtisodiy asoslanganligini kuchaytirishga, dasturiy-institutsional boshqaruv esa mazkur jarayonlarning uzoq muddatli muvofiqligini ta‘minlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan ushbu yo‘nalishlarni o‘zaro integratsiyalash milliy iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida davlat-xususiy sheriklik

munosabatlarini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqishning muhim ilmiy-uslubiy asosi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasida 2024-2030-yillarda davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-308-son Qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston-2030” strategiyasini “Atrof-muhitni asrash va “yashil iqtisodiyot” yilida amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida”gi PF-16-son Farmoni.
3. Delmon J. Public Private Partnership Projects in Infrastructure: An Essential Guide. Updated Edition. Cambridge University Press, 2024.
4. Hakim S., Meehan B. Evaluation of public private partnerships in highways // Evaluation and Program Planning. Volume 107, 2024.
5. Zhang Y. Role of green finance, green bonds, public private partnership, and technology innovation in carbon neutrality and sustainable development // Heliyon. Volume 10, Issue 18, 2024.
6. Roy R. Governance of knowledge development in a public-private partnership: NASA’s efforts to design the Space Shuttle // Research Policy. Volume 54, Issue 2, 2025.
7. Варнавский В.Г. Государственно-частное партнерство: некоторые вопросы теории и практики//Мировая экономика и международные отношения. - 2011. - № 9. - С. 41-50.
8. Ефимов В.С. Государственно-частное партнерство: проблемы во взаимоотношениях государства и бизнеса//Интернет-журнал «Науковедение». - 2015. - Т. 7. - № 5.
9. Афанасьева Н.В., Орлов П.Е. Государственно-частное партнерство в Российской Федерации на современном этапе: тенденции и проблемы развития // Экономика и управление. - 2023. - Т. 29. - № 11. - С. 1333-1348.
10. Tursunov I., Hamroyev G. Davlat-xususiy sheriklik loyihalarning samaradorligini oshirish //Green economy and development. – 2025-Vol. 3. - No. 8.
11. Qodirov J.Sh. Davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etilgan tarmoqlar faoliyatida ilg‘or xorijiy tajribalar tahlili // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar (Economics and Innovative Technologies). - 2025. - T. 13. - № 5. - B. 58-66.

